

Orvostudományi beruházás — kórtünetekkel

Az idei ősz első éves orvostanhallgatói az Üllői uti régi tanteremben, klinikákon kezdik meg tanulmányaikat. Remélik azonban, hogy mire negyedévesek lesznek — 1976 őszén — talán már őket is fogadják az orvostudomány legkorszerűbb eszközeivel felszerelt „elméleti tömb” a Nagyvárad téren.

Közülük bizonyára sokan elsodálkozának, ha megtudnák: az épületet 1964-ben kezdték tervezni. És sokan fel is tennek a jogos kérdést: vajon mi történhetett ennyi idő alatt, amíg ők elvégezték az általános iskola felsőtagozatát és a gimnáziumot? Mire kellett az egy híján 10 esztendő?

A Nagyvárad téren most, 1973 nyarán látható egy körülbelül 35 százalékos készletű fókü épület, melynek már kezdenek kibontakozni a körvonalai. S ami nem látható: a beruházás megvalósításához eredetileg szükséges 268 millió forint időközben 560 millió forintra emelkedett.

Hogyan történt? Ki a hibás? 10 esztendő eseményeit visszapörgetve is oly kuszákat a szájak, hogy a kérdésre ma sem lehet egyértelmű feleletet adni.

Kezdjük az elején: a beruházás szükségességének indokolásával. Tény, hogy az Orvostudományi Egyetem múlt században épült, szétszórt, korszerűtlen épületeiben már régóta nem lehet biztosítani a jövő egészségügyi szakembereinek megfelelő színvonalon történő képzését. Az új elméleti tömb ezt a hiányosságot lesz hivatott megszüntetni: a 24 szintes toronyépületben és a csatlakozó lapos, ún. „lepényépület”-ben (a toronyépületet városrendezési szempontok indokolták) 8 oktató és tudományos munkát végző egyetemi intézet nyer majd elhelyezést. Kórélettani Intézet, Mikrobiológiai Intézet, Gyógyszertani Intézet, Orvosi-Biológiai Intézet, előadóterem, laboratóriumok, könyvtár, olvasóterem — mindez együtt gyökeresen más — úgy is mondhatnánk: végre e századi körülményeket jelent majd a következő évtizedek orvostanhallgató generációjának, mint a mai Üllői uti klinikai telep. Ebben az elméleti tömbben egyidejűleg 1300 hallgató dolgozhat. A beruházás szükségességéhez kezdettől fogva nem fért tehát kétség és így megszületett a döntés: egyedi, kiemelt nagyberuházás formájában meg kell valósítani az elméleti tömböt.

A döntés nyomán a generáltervező, az Ipari Épülettervező Vállalat 1964-ben kapta az épületre vonatkozó tervezési megbízást. Az 1967. december 31-én átadott kiviteli dokumentációban szereplő megvalósításhoz szükséges összeg 172 millió forint volt.

Az 1968-ban végrehajtott ármódosítás miatt azonban hamarosan szükségessé vált a dokumentáció átírása és ezt az Iparterv az építőipari ágazatra kiadott érvényes indexek alapján el is készítette. A számítások eredménye: a beruházás új költségelőirányzata 268 millió forint.

A Gazdasági Bizottság 1970 márciusi ülésén ezt a költségvetési előirányzatot vitatta meg és fogadta el. Időközben kijelölték a kivitelezőt is: a 21. sz. Állami Építőipari Vállalatot, amely már 1969 tavaszától folyamatosan kapta a kiviteli terveket az Ipartervtől. 1970 augusztusában megkezdődött a kivitelezés.

Mindaddig — legalábbis első olvasásra úgy tűnhet —, hogy az egyes dátumok között eltelt időszakok hosszadalmasságtól eltekintve, minden rendben volt.

Csak hogy az eseménysor időpontjai képrejtvényhez hasonlítsanak. Közöttük máris számos hiba bújkol meg, s ezek a hibák — késedelmesen felfedezve — már halmozottan jelentkeztek a további évek során.

1. A tervező megbízásával egyidejűleg nem történt meg a kivitelező kijelölése, amely későbbi — költségmódosító (!) — észrevételek lehetőségét hordta magában.

2. A 268 millió forint összegű jóváhagyott költségvetési előirányzat az ÉVM-szörzők alapján készült; tehát nem a tényleges áremelkedések figyelembevételével.

3. A kivitelezési tervdokumentáció átadásának időpontja: 1967. december 31. volt. A jogszabály szerint ugyan nem —, de a valóságban mégis elavult a dokumentáció 1970 augusztusáig, a kivitelezés megkezdésének időpontjára. 1967 és 1970 között ugyanis jelentős mértékben változott az építési technológia, változtak a felhasználható anyagok, szerkezetek és nem utolsósorban fejlődött maga az orvostudomány, ami természetesen maga után vonta az alkalmazott berendezések, műszerek — és ezzel együtt az építészeti kiképzés bizonyos mérvű módosítását is — bár ilyen igény az egyetem részéről nem merült fel. A beruházó ennek ellenére nem adott korszerűsítési megbízást az Ipartervnek, de tegyük hozzá: az Iparterv sem jelezte a korszerűsítés szükségességét.

E kitérő után folytatva az eseménysort: 1970 szeptemberében érkezett a hír, hogy

a metró Nagyvárad téri építkezése miatt meg kell változtatni az eredetileg tervezett külső közműveket. Időközben ugyan csak gyökeresen változtatni kellett az eredeti hőellátási koncepciót: távfűtés helyett kazánház szolgáltatja a fűtést. Ez a változás nem kevesebb, mint 20 millió forint többletet jelent.

Ugyanakkor egymást követték a különböző alvállalkozóktól érkező műszaki észrevételek, amelyek mind az elavult tervdokumentáció valamilyen — költségemelkedést is okozó — módosítását tartalmazták.

A Fém munkás Vállalat például a toronyház függőfalának terveit módosította a felszerelésre kerülő anyagok változása miatt; ugyanakkor a 21. sz. ÁÉV zsaluzási technológiát vezetett be, és a módosult építési eljárás miatt szükségesé vált bizonyos berendezések behozatala is.

Mennyiben voltak jogosak ezek az észrevételek — azaz mennyiben vált valóban elavulttá a tervdokumentáció, és mennyiben tükrözték ezek az észrevételek inkább a kivitelezők érdekeit — igen nehéz elbírálni; annál is inkább, mert se szeri, se száma a különböző alvállalkozóknak és megbízásoknak. A dátumok rejtvényéből azonban egy újabb biztos hiba tűnik elő: (jelöljük a rend kedvéért négyes sorszámmal).

4. A generálkivitelező, a 21. sz. Állami Építőipari Vállalat 1969 augusztusa óta folyamatosan kapta a kivitelezési terveket. Ugyanakkor első műszaki észrevétele az Ipartervhez 1971 novemberében érkezett be. Indokoltak tűnik a kérdés: vajon mennyire alaposan — fogalmazzuk így: saját ügyének tekintve — vizsgálta meg a terveket? (Bizonyos ugyanis, hogy

időben tett észrevételeknek kisebb a költségmódosító hatásuk, és az átírással több mint egy éves időtartama alatt lett volna alkalom a módosítások jelzésére.)

Az egyedüli biztos és nyomon követhető tény az, hogy a összesítőt az évek során több ízben is módosítani kellett: 1970 novemberében elkészült a tényleges árváltozások alapján készült átírással és 268 millióról 283 millió forintra módosult. 1971 júniusában az említett módosító észrevételeket követve az összeg már 289 milliót tett ki. Végül 1972 februárjában a főösszesítőt a következő összeget mutatta: 293 millió forint, 1972 nyarának fejleménye: az Orvostudományi Egyetem pereli az Ipartervet hibás tervszolgáltatás miatt.

Az ügyben vizsgálat indul, melynek eredménye a felülvizsgáló munkabizottság azon megállapítása, hogy a várható költségek nem 293 millió, hanem 423 millió forintot tesznek ki. Immáron 165 millió forint tehát a költségtöbblet, amelynek főbb okai a munkabizottság jelentése szerint:

- az árváltozások (61 millió forint)
- az építési technológia változásai (64 millió forint) és
- tervezési hibák és egyéb többletmunkák (40 millió forint).

A kivitelezés folytatását engedélyezték, de a Gazdasági Bizottság határozata szerint a többletköltség az Egészségügyi Minisztérium IV. ötéves tervi egyéb állami beruházásainak előirányzatát terheli. A határozat egyben felszólította az Egészségügyi Minisztériumot: adjon be módosított beruházási javaslatot — a többletköltségek részletezésével.

Az előterjesztés a következő számokat tartalmazta:

A BERUHÁZÁS TERVEZETT ÉS VÁRHATÓ KÖLTSÉGE

Megnevezés:	millió forintban					ÖSSZESEN:
	Építés	Belföldi gép.	Import gép szoc.	Import gép nem szoc.	Egyéb	
A. Beruházás érvényes előirányzata	224,28	14,24	0,46	8,93	20,93	268
B. Megvalósítási költségek várható teljes összege (fedezeti tartalék nélkül)	424,96	9,17	0,85	24,05	26,29	487,3
B-A = Költségeltérés	+200,68	+5,97	+0,39	+15,02	+15,36	+219,3
C. Fedezeti tartalék						63,6
ÖSSZESEN (B + C)						550,9

A módosított beruházási javaslatot a Gazdasági Bizottság elutasította azzal az indoklással, hogy nem ad lehetőséget a többletköltségnek reális megítélésére. A fűtés például tanulmányterv szintjén mozog; a közmű és mélyépítési tervek szintén nem kellően kimunkáltak. (5. sorszámmal hiányosság.)

Az elutasítás után végre találkozik az összes érdekelt szerv. 1973 február 23-án az Iparterv igazgatói helyiségében felvett jegyzőkönyv szerint az egyetem megbízta az Ipartervet a teljes komplexum dokumentációjának korszerűsítésével és a módosított beruházási program elkészítésével. Határidő: 1973 szeptember 30. Az Egészségügyi Minisztérium erre a dokumentációra támaszkodva nyújtja majd be új előterjesztését az év végéig. A jegyzőkönyv felvételénél jelen vannak: A Semmelweis Orvostudományi Egyetem, az Iparterv, az Egészségügyi Minisztérium, a 21. sz. Állami Építőipari Vállalat

és az Építészeti- és Városfejlesztési Minisztérium képviselői.

Eddig a történet, melyet nem véletlenül zártam a „szereplők” felsorolásával. Feleletet kellene ugyanis találni arra a kérdésre, hogy az öt érintett szerv közül — vajon melyik viselje a felelősséget?

Az események visszapergetése során már előbukkant néhány mulasztás. Ezek közül az 1. és 3. sorszámmal viselő mulasztásokkal a tervező és a kivitelező vádolja a beruházót. A 4. sorszámmal mulasztással a tervező vádolja a kivitelezőt. A 2. sorszámmal, a „szereplőkön kívüli vis major”-nak tekinthető, ugyanúgy, mint a metró építkezéséből eredő változások.

Az 5. számú mulasztással a kivitelező vádolja a tervezőt, ugyanakkor a tervező azzal védekezik, hogy a beruházótól nem volt megbízása a tervek elkészítésére, csupán késedelmesen bízták meg ezzel a feladattal is. De még folytatható a sor: a kivitelező azzal is vádolja a beruházót, hogy a várhatóan 425 milliót kitevő épí-

tési költségekkel szemben 1973 nyarán is csak 128 millió forintra van kivitelezési szerződése: tehát ő nem adhat további megbízásokat alvállalkozóknak, csupán ajánlatot tehet számukra. Ez viszont nyilvánvalóan nem kötelez semmire, s ebből következik, hogy a 21. sz. ÁÉV. még most sem tud véglegesen nyilatkozni a várható költségekről. Ugyanakkor a beruházó a kiviteli szerződés megkötését állandóan sürgeti. A kivitelező az 1973. évi együttműködési megállapodásakor, 1973. február 2-án vállalta, hogy további szerződést küld, e vállalásának azonban eddig még nem tett eleget.

Itt vessünk véget a hólabda játék ismertetésének. Úgy vélem, az eddigiekből is nyilvánvaló: e különös színjáték valamennyi szereplője hibázhatatlanul valamilyen mértékig — talán mert túl sok a szereplő?

A beruházó jogilag az Orvostudományi Egyetem. Valójában azonban a kicsiny, néhány főből álló műszaki osztály végig csupán a *lebonyolító szerepét* játszott: azaz, ellátta azokat az adminisztratív teendőket, amelyek a valódi beruházó, az Egészségügyi Minisztérium utasításából eredtek. Hibázhatatlan tehát véleményem szerint mindenekelőtt maga ez a szervezeti megoldás: a kicsiny szakapparátus, (amely az egyetem műszaki főosztályához tartozva mindennapi munkájával együtt az egyetem műszaki felújítási feladatait is intézte) természetesen nem tudott megfelelően érvényt szerezni a beruházó érdekeinek. Hiába a szakemberek jó felkészültsége, a három-négy mérnök *fizikai teherbírást* haladta meg a hatalmas feladat. A beruházó érdekképviselete tehát mindvégig gyenge volt. Ugyanakkor jelenlegi beruházási szerződéses rendszerünkben következik, hogy a tervezők és a kivitelezők érdekei jelentős mértékben ellentétesek a beruházó érdekeivel. Minél kisebb saját költséggel kielégíteni a megbízó igényeit — ebben a mondatban foglалható össze tervező, kivitelező és a számtalan kivitelező alvállalkozó gazdasági érdeke. A beruházásnak mindvégig nem volt egy, és egyben olyan felelőse, akinek érdeke és felelőssége fűződött volna ahhoz, hogy az épület gyorsan, olcsón, jó paraméterekkel készüljön el.

Bizonyos objektív körülmények is közrejátszottak a költségek megsokszorozódásában — ez kétségtelen. Sajnos azonban a drágulás nagyobbik hányadát jelentő — ezekből a különféle érdekekből származó — emelkedést még csak szám-szerűsíteni sem lehet pontosan. És mindezt figyelembe véve a Nagyvárad téri elméleti tömb meggyőzően példázza jelenlegi beruházási szerződéses rendszerünk gyengeségeit, kórtüneteit. Ha nem is érdekközösséget kellene megteremteni a beruházások résztvevő között — de legalább oly módon kellene ütköztetni az érdekkellentéteket, hogy ne a beruházók lássák kárát — és végül is a népgazdaság ne fizessen rá. Sok egyedi, sajátos hiba elkövetése mellett e mulasztás miatt tekinthető az elméleti tömb története példázatnak. Példázatnak arra, hogy nem elég a korszerű szervezési módszereket csak a már üzemelő vállalatoknál, intézményekkel szorgalmazni, hanem minde- nekelőtt a beruházások előkészítési tervezési és kiviteli stádiumában kellene megakadályozni, hogy ne legyen ekkora a szervezatlenség.

Förgács Katalin